

PREDPOKLADY CESTOVNÉHO RUCHU NA ÚZEMÍ NÁRODNÉHO PARKU SLOVENSKÝ RAJ S EMPIRICKÝM PRÍKLADOM KOMPARÁCIE SPOKOJNOSTI NÁVŠTEVNÍKOV POČAS ZIMNEJ A LETNEJ SEZÓNY V JEHO JUŽNEJ ČASTI

*Martin ROSIČ¹ – Jana MITRÍKOVÁ² – Radoslav KLAMÁR³
Marcel KOVAL⁴ – Anna ORLOVSKÁ⁵*

Abstract: *This article analyzes the natural and cultural-historical location conditions and realisation conditions (transport and accommodation) of tourism in Slovak Paradise National Park with the mapping appendices. The analysis of tourism conditions is followed by a brief assessment of the impact of tourism on the regional development. The second part is devoted to the comparison of visit rate survey and visitors satisfaction with the National Park during the winter and summer season in its southern part.*

Key words: *Slovak Paradise National Park, tourism, location conditions of tourism, realisation conditions of tourism, regional development*

ÚVOD

V globálnom meradle je cestovný ruch jedným z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich odvetví. Je vo všeobecnosti považovaný za odvetvie budúcnosti s ohľadom na multiplikačné efekty (ekonomický rast, zamestnanosť, trvaloudržateľný rozvoj a sociálna kohézia) sprevádzajúce jeho rozvoj. Má prierezový charakter a na jeho realizácii sa priamo podieľa celý rad ďalších odvetví (doprava, kultúra, stavebníctvo, zdravotníctvo, priemyselné odvetvia, poľnohospodárstvo atď.). Cestovný ruch sa stal neoddeliteľnou súčasťou životného štýlu a životnej úrovne obyvateľstva. Plní dôležitú funkciu pri zabezpečovaní reprodukcie fyzických a duševných síl človeka prostredníctvom rekreačných a iných spoločenských činností uplatňovaných vo voľnom čase.

Slovenská republika disponuje značným potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu, keď spomedzi 39 medzinárodne uznávaných atraktivít disponuje 38 (t.j. všetkými okrem mora). Napriek uvedeným skutočnostiam mnohé regióny Slovenska sú z hľadiska cestovného ruchu iba veľmi málo konkurencieschopné, pričom toto zaostávanie pramení zo slabšej pripravenosti regiónov, nízkej úrovne poskytovaných služieb a nepripravenej marketingovej stratégie ako reakcie na meniace sa potreby a požiadavky cieľovej skupiny návštevníkov.

1 **RNDr. Martin Rosič, PhD.**, Katedra geografie a regionálneho FHPV PU v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: rosmat@post.sk

2 **RNDr. Jana Mitříková, PhD.**, Katedra geografie a regionálneho rozvoja FHPV PU v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: jankageo@unipo.sk

3 **RNDr. Radoslav Klamár, PhD.**, Katedra geografie a regionálneho rozvoja FHPV PU v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: klamar@unipo.sk

4 **Bc. Marcel Koval',** študent, Katedra geografie a regionálneho rozvoja FHPV PU v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: kovalmarcel@yahoo.com

5 **Mgr. Anna Orlovská,** absolventka, Katedra geografie a regionálneho rozvoja FHPV PU v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: orlovska.anna@gmail.com

No aj na území Slovenska existujú viaceré pozitívne príklady toho ako je možné skĺbiť súbor lokalizačných, selektívnych a realizačných predpokladov s dobrou marketingovou stratégiou na viac rešpektujúcou princípy trvalo udržateľného rozvoja a požiadavky ochrany životného prostredia. Jedným z takýchto perspektívnych a už aj v súčasnosti rozvíjajúcich sa regiónov je územie Národného parku Slovenský raj.

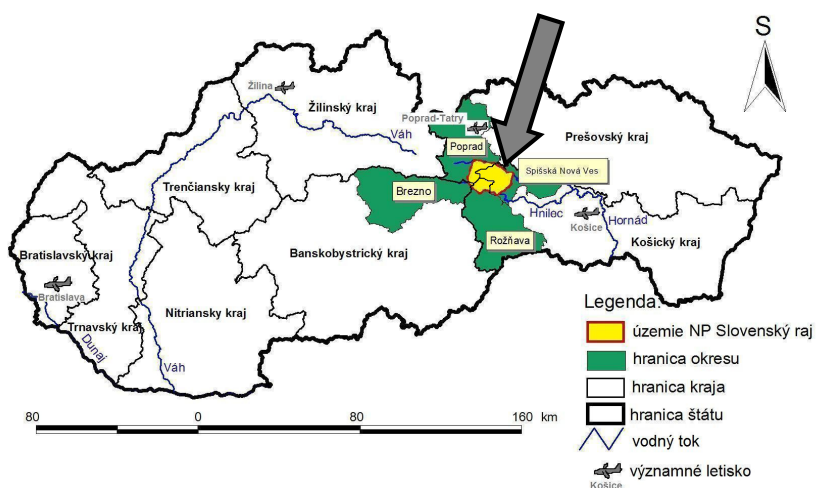
Cieľom príspevku je analyzovať a zhodnotiť predpoklady cestovného ruchu v národnom parku Slovenský raj (NP SR) s fokusom na empirickú rovinu komparácie spokojnosti návštevníkov so službami počas letnej a zimnej sezóny v južnej časti predmetného územia. Definovanému cieľu bolo prispôbené adekvátne metodologické inštrumentárium. Základom bola realizovaná rekognoskácia v hodnotenom regióne a zároveň boli výsledky terénneho výskumu doplnené selekciou relevantných zdrojov literatúry pojednávajúcej o hodnotenom probléme ako aj o vybranom území. Tvrdé dáta boli vhodným spôsobom doplnené súborom mäkkých dát ako výstupu dotazníkového šetrenia. Výsledkom počiatočných analytických prác bola syntéza v podobe komplexného zhodnotenia potenciálu územia pre vybrané aktivity cestovného ruchu s ohľadom na potreby návštevníkov. Získané informácie je možné po náležitej úprave využiť pri plánovaní a manažmente v rozvoji hodnoteného územia.

POLOHA A VYMEDZENIE ÚZEMIA

Národný park Slovenský raj (ďalej NP SR) sa nachádza na rozhraní východného a stredného Slovenska, pričom väčšou časťou leží v západnej časti východného Slovenska. Administratívne je územie NP Slovenský raj súčasťou Košického, Prešovského a Banskobystrického kraja. Územne v sebe zahŕňa tieto okresy: Rožňava (KE kraj) – južná časť, Spišská Nová Ves (KE kraj) – prevažne centrálna časť územia, Poprad (PO kraj) – severná časť a Brezno (BB kraj) len malá oblasť v západnej časti sledovaného územia podľa súčasne platného územného členenia Slovenskej republiky (mapa 1).

Mapa 1

Poloha NP Slovenský raj v rámci Slovenska

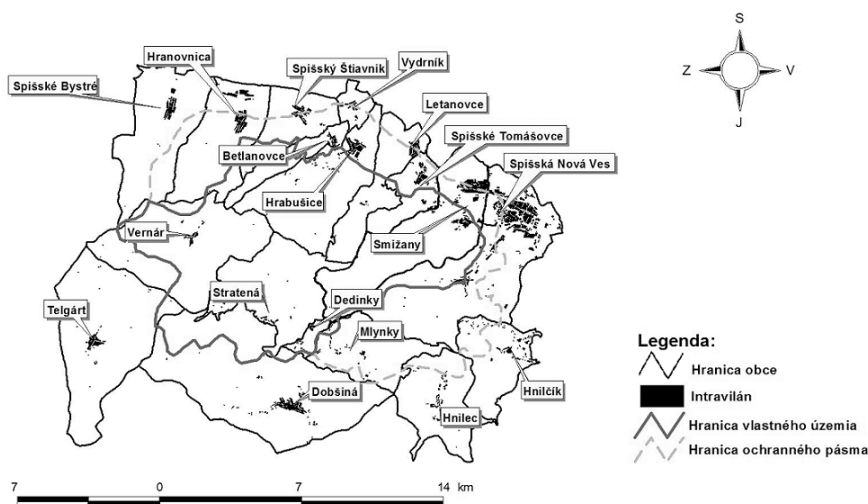
Z hľadiska územnej štruktúry NUTS na Slovensku môžeme územie Národného parku Slovenský raj zaradiť do nasledovných úrovní: NUTS 1 Slovenská republika, na úrovni NUTS 2 sa nachádza v regiónoch Východné a Stredné Slovensko, na úrovni NUTS 3 sa nachádza vo VÚC Košice, Prešov a Banská Bystrica a na úrovni NUTS 4 sú to okresy Spišská Nová Ves, Rožňava, Poprad a Brezno (<http://www.ueos.sk/mvrr.sr/isvov/s6/nuts-info.htm>, 10.3.2009).

Územie národného parku je súčasťou katastrálnych území týchto obcí: Betlanovce, Dedinky, Dobšiná, Hnilec, Hnilčík, Hrabušice, Hranovnica, Letanovce, Mlynky, Smižany, Spišské Bystré, Spišská Nová Ves, Spišský Štiavnik, Spišské Tomášovce, Stratená, Vernár, Vydrník, Telgárt (mapa 2).

Výmera Národného parku Slovenský raj je 19 763 ha, ochranného pásma 13 011 ha. Má nepravidelný len málo oválny tvar v smere západ – východ. Dĺžka národného parku Slovenský raj v smere severozápad – juhovýchod je cca 30 km a v smere juhozápad – severovýchod cca 25 km (Potočná, Nowak, 2008, Slovenský raj 1:50 000, 2007).

Mapa 2

Obce v zázemí NP Slovenský raj

Spracoval: Bc. Kovač, M. 2010
Podľa: Databáza Arcview 3.2

Národný park Slovenský raj bol začlenený (jeho najhodnotnejšie časti) do sústavy území európskeho významu Natura 2000 a jeho juhovýchodná časť do vtáčieho územia CHVÚ Volovské vrchy (<http://mikroregion.slovensky-raj.sk/pages/projekty/srv-slovensky-raj-analyza.pdf>, 15.3.2009).

Najnižší bod územia je údolie Hornádu pri Smižianskej Maši 473 m n. m. (Hric, 1991) nachádzajúci sa v severovýchodnej časti NP a naopak najvyšší bod územia tvorí Predná hoľa s výškou 1545,6 m n. m. západne od Vernára (Jiroušek, Kozák, 1993).

PRÍRODNÉ PREDPOKLADY

Geologická stavba a reliéf

Územie je po štruktúrnej stránke budované horninami vekovo siahajúcimi od prvohôr až po štvrtohory. Slovenský raj je súčasťou severogemeridného synklinálneho pásma Slovenského Rudohoria (Pitoniak, 1978). Prevládajú druhohorné horniny najmä triasové vápence, čiastočne dolomity a dolomitické vápence podliehajúce krasovateniu (účinnok H_2O) (Petrík, 2006). Nekrasové horniny hlavne spodného triasu sú odkryté v hlbokých dolinách potokov a riek (Klauzy, Lesnica, Hnilec). V severnej časti sú to najmä kvartérne sedimenty Hornádskej kotliny (štrky, piesky, íly).

Reliéf je jedným zo základných predpokladov lokalizácie cestovného ruchu. Je ovplyvnený geologickou stavbou územia, tektonikou a inými endogénnymi a exogénnymi činiteľmi. Štruktúra reliéfu do určitej miery ovplyvňuje, ale aj podmieňuje vznik a charakter ostatných prvkov fyzickogeografického komplexu akými sú vodstvo, pôda, vegetácia. Reliéf a jeho vplyv sa taktiež uplatňuje aj v lokalizácii aktivít človeka v krajine vo forme rozmiestnenia sídel, komunikácií, priemyslu, poľnohospodárstva a samozrejme cestového ruchu.

Z hľadiska cestovného ruchu je dôležité sledovať niekoľko charakteristík reliéfu na sledovanom území. Nadmorská výška, relatívna výšková členitosť, sklonitosť a expozičia svahov, geomorfologické osobitosti napr. kontrastné formy reliéfu. Najväčší vplyv z morfológických prvkov terénu na využitie krajiny v sledovanom území z hľadiska cestovného ruchu má relatívna výšková členitosť (energia reliéfu) a výskyt kontrastných foriem. Údaje o relatívnej výškovej členitosti poskytujú informácie o rozdieloch medzi absolútnou výškou najvyššie a najnižšie položeného miesta na ploche kruhu s polomerom 2 km geomorfologického celku (Michaeli, 2006). Je sumárnou charakteristikou, ktorá v sebe zahŕňa vyjadrenie niekoľkých morfológických prvkov, ktoré sa výraznou mierou podieľajú na využívaní krajiny (Mariot, 1969).

Kontrastné formy reliéfu, ktoré podmieňujú osobitné funkčné využitie prostredia v miestach, v ktorých sú lokalizované, sú vysoko atraktívne a vzbudzujú záujem účastníkov cestovného ruchu. Preto sme ich podrobnejšie rozdelili do skupín:

Bodové – osamotené bralá, výrazné vrcholy, jaskyne, priepasti, vodopády

Líniové – doliny, tiesňavy, rokliny, meandre, chrbty, skalné steny

Plošné – krasové planiny, skalné mestá

Tieto formy majú schopnosť vytvárať určité uzly a ohniská koncentrácie záujmu účastníkov cestovného ruchu (výskyt i na malých územiach), čoho príkladom je práve sledované územie. Dôležitá je aj estetická hodnota výhľadov do okolia (ide o subjektívne hodnotenie). Len syntéza komplexných hodnotení všetkých komponentov skupiny lokalizačných predpokladov cestovného ruchu umožňuje získať celkový obraz potencie krajiny (Mariot, 1983).

Hranice národného parku nie sú totožné s hranicami geomorfologického celku Slovenský raj. Územie parku a ochranného pásma patrí podľa geomorfologického členenia Slovenskej republiky do dvoch oblastí:

a) **Oblasť Slovenské Rudohorie** s celkami: 1. Spišsko-gemerský kras – jeho podcelok Slovenský raj tvorí centrálnu časť parku. 2. Stolické vrchy – do parku zasahujú nepatrne na juhozápade od kóty Ondrejisko (1270,6 m n. m.) 3. Volovské vrchy – zasahujú do územia národného parku najmä v juhovýchodnej a východnej časti.

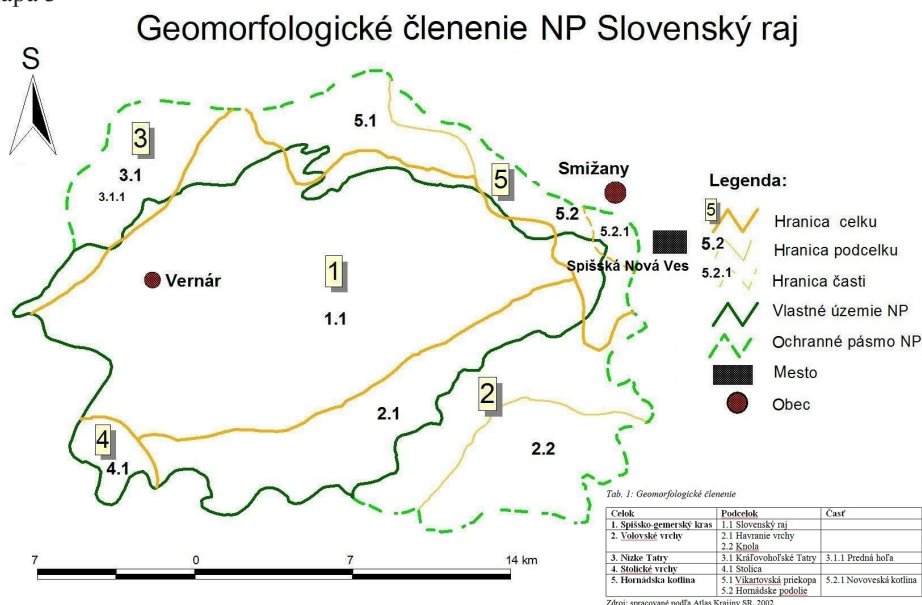
b) **Oblasť Fatransko-tatranská** zaberá len malú časť svojimi celkami: 1. Nízke Tatry – územie parku na západ od obce Vernár. 2. Hornádska kotlina – zasahuje do ochranného pásma na severe (Mucha a kol., 2000).

Na území Národného parku Slovenský raj sa nachádza 5 geomorfologických celkov (mapa 3, tab. 1 súčasťou mapy)

V reliéfe dominujú dve geomorfologické formy. A to *krasové planiny* (Glac, Geravy, Skala, Pelc) a *riečne doliny*, ktoré územie rozčlenili. V okrajových častiach dominujú kaňony riek Hnilca a Hornád. Do okrajov planín sa zarezali tiesňavy ako Veľký a Malý Sokol, Kysel', Piecky, Suchá Belá a iné. Zdobia ich vodopády, skalné stupne, kaskády, pereje (Mucha a kol., 2000).

Výškové pomery v predmetnom území približujú mapy 4 a tab. 2, ktorá poukazuje na vhodnosť relatívnej výškovej členitosti reliéfu pre účely cestovného ruchu.

Mapa 3

Spracoval: Kovač, 2008
Podľa: Atlas krajiny SR, 2002

Hranice územia Národného parku Slovenský raj tvoria prielomové doliny Hnilca na juhu a Hornádu na severe pokračujú ďalej na sever Hornádskou kotlinou v severovýchodnej časti siahajú až takmer ku Kozím chrbtom. V Hornádskej kotline sa nachádza najnižší bod územia a to pri výtoku rieky Hornád z opisovaného územia pri Smižianskej Maši 473 m n. m. Práve Hornádska kotlina, najmä jej severná a severovýchodná časť, patrí medzi najnižšie položené územia v rámci celého národného parku. Je potrebné spomenúť, že ani dna jednotlivých roklín nedosahujú vysoké hodnoty (najmä vstupné časti). Centrálnu časť územia tvorí podcelok Slovenský raj, ktorý sa ťahne v smere juhozápad – severovýchod, pričom nadmorská výška vzrastá od severu na juh. Najvyššie hodnoty

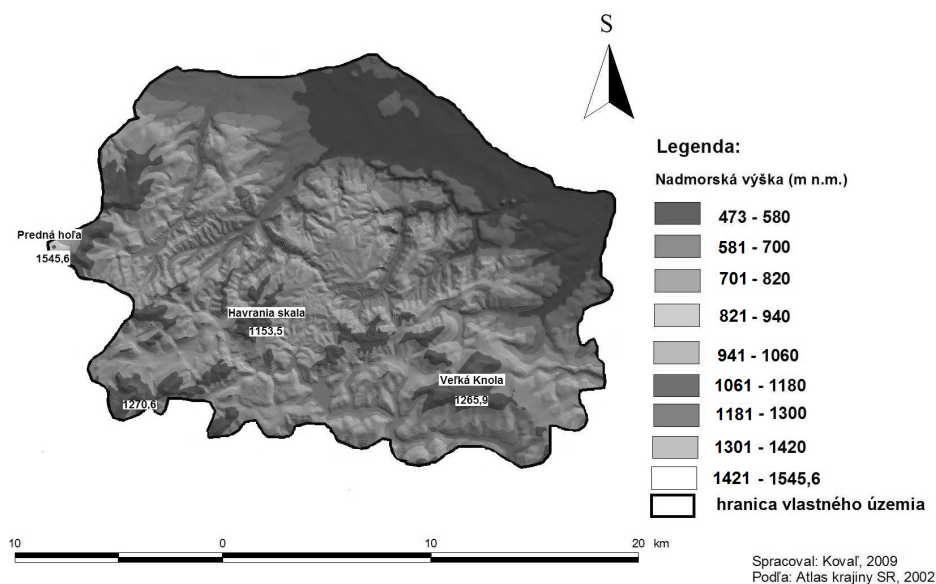
dosahuje v južnej časti vrcholmi ako Remiaška 1167 m n. m., Havrania skala 1153 m n. m. atď. Ostatné vyššie položené časti ako Volovské vrchy s podcelkami Knola a Havranie vrchy zaberajú juhovýchodné až východné časti (Veľká Knola 1265,9, Holý kameň 1106,6, Muráň 1259,9 m n. m.). Najvyššie položené časti územia sa nachádzajú v okolí Prednej hole s nadmorskou výškou presahujúcou 1500 m n. m., pričom tie sa zaraďujú do stupňa vysokých vysočín (ide len o nepatrnú časť územia). Geomorfologické podcelky Knola (745 - 1265,9 m n. m.), Havranie vrchy (560 - 1200 m n. m.) a celok Stolické vrchy (1000-1270 m n. m) by sme z hľadiska výškovej diferenciácie podľa nadmorskej výšky mohli zaradiť do stupňa stredovysočiny (801 - 1500 m n. m.). Pričom malá časť Knoly, okolie Mlyniek a Havraních vrchov (m. č. Novoveskej Huty) patria aj do stupňa nízkych vysočín (301 - 800 m n. m.). Hornádska kotlina (celok) - Vikartovská priekopa, Hornádske podolie (podcelky) a v rámci neho Novoveská kotlina (časť) s výškami od 473 do cca 700 m n. m. môžeme začleniť do stupňa nízkych vysočín (301 - 800 m n. m.). Do tohto stupňa môžeme zaradiť aj niektoré dolné úseky roklín najmä na severe územia. Stupeň nížin (0 - 200 m n. m.) sa podľa tohto členenia na sledovanom území nenachádza. Na území NP Slovenský raj sa nachádza len stupeň vysočín, čiže nízke, stredné a malá časť vysokých vysočín prítlačlivých pre cestovný ruch. V týchto stupňoch môžeme mnohokrát pozorovať kontrastné formy reliéfu (Michaeli, 2006). Výšková členitosť podporuje vznik rôznych foriem cestovného ruchu, letnú a zimnú rekreáciu, turistiku, vysokohorskú turistiku, zimné športy, klimatickú liečbu (Otrubová, 1991).

Väčšiu výpovednú hodnotu pri hodnotení atraktivity prostredia pre cestovný ruch pri hodnotení geomorfologických podmienok má členenie sledovaného územia podľa relatívnej výškovej členitosti (energia reliéfu) (Kopšo, 1992). Na hodnotenie tejto kategórie budeme používať typológiu vypracovanú podľa Mazúr, Mazúrová (Michaeli, 2006). Títo autori vyčlenili nasledujúce stupne. Roviny s relatívnou výškovou členitosťou 0 - 30 m, pahorkatiny s relatívnou výškovou členitosťou 31 - 100 m, nižšie vrchoviny s relatívnou výškovou členitosťou 101 - 180 m, vyššie vrchoviny s relatívnou výškovou členitosťou 181 - 310 m, nižšie hornatiny s relatívnou výškovou členitosťou 311 - 470 m, vyššie hornatiny s relatívnou výškovou členitosťou 471 - 640 m a veľ'hornatiny 641 m a viac.

Na území Slovenského raja sa nachádza 5 stupňov relatívnej výškovej členitosti. Prvý (0-30 m) a siedmy stupeň (t.j. 641 m a viac) relatívnej výškovej členitosti sa v sledovanom území nenachádza. Druhý stupeň - mierne až stredne zvlnený reliéf sa nachádza iba v Hornádskej kotline (pás od Smižian po Hranovnicu), sčasti plošiny Glac, Geravy, Skala, Pelc. Tretí stupeň - silne zvlnený až mierne rezaný reliéf nachádzajúci sa severovýchodnej časti v katastroch Smižian a Spišskej Novej Vsi, okolie Novoveskej Huty, ďalej okraje plošín Glac a Geravy. Štvrtý stupeň - stredne rezaný reliéf môžeme nájsť v okolí Vernára, od sedla Besník po sedlo Kopanec, na východ prechádzajúc riekou Hnilca po Dobšinskú ľadovú jaskyňu, ďalej od Stratenej cez Dedinky až po Mlynky a na severe lemujúc Hornádsku kotlinu. Piaty stupeň - hlboko rezaný reliéf je rozšírený v centrálnej časti (rokliny), juhovýchodnej časti a tiež od Ondrejiska severovýchodným smerom na Sokol. Šiesty stupeň - veľmi hlboko rezaný reliéf je koncentrovaný najmä do okolia Prednej hole a Veľkej Knoly. Ide o plošne malé územia (Spracované podľa Atlasu SSR, 1980, Atlasu krajiny Slovenskej republiky 2002 a mapy Slovenského raja 1: 50 000, 2007).

Mapa 4

3D model územia NP Slovenský raj

Tab. 2: *Vhodnosť relatívnej výškovej členitosti reliéfu pre účely cestovného ruchu*

Relatívna výšková členitosť	Vhodné rekreačné aktivity	Geomorfologické celky (územie)
0 – 30 m	a, b, c, e, f, g, h, i, j	Nevyskytuje sa na danom území
31 – 100 m	a, b, c, d, f, g, h, i	Hornádska kotlina od Smižian po Hranovnicu
101 – 180 m	a, c, d, e, i, m, n	J od Smižian a SN, okolie Novoveskej Huty, ďalej na plošine Geravy a Glac.
181 – 310 m	a, c, d, e, m, n, k	Okolie Vernára, od sedla Besník po sedlo Kopanec, a na V tiahnuc riečištom Hnilca po DLJ. Ďalej od Stratenej cez Dedinky až po Mlynky a na S lemujúc Hornádsku kotlinu. Skalolezectvo v okolí Tomášovského výhľadu
311 - 470 m	c, d, m, n	V centrálnej a JV časti a tiež od Ondrejiska SV smerom na Sokol.
471- 640 m	d, m	Okolie Prednej hole a Knoly (malá časť)
nad 640 m	d, k	Nevyskytuje sa na danom území

Aktivity: a – chatárenie, b – loptové hry, c – pasívny odpočinok, d – turistika, e – poľovníctvo, f – záhradkárstvo, g – mototuristika, h – cykloturistika, i – rybolov, j – vodné športy, k – horolezectvo, l – korčuľovanie, m – lyžovanie, n – sánkovanie
(Zdroj: Mariot, 1983)

Klíma

Slovenský raj patrí do mierneho klimatického pásma s prevládajúcim západným prúdením vzduchu s celoročnou premenlivosťou počasia. Územie leží na rozhraní medzi relatívne suchou Hornádskou kotlinou a vlhkejšou oblasťou Slovenského Rudohoria. Priemernou nadmorskou výškou 845 m sa blíži k horskému typu klímy, pričom teplotné pomery v podstate určuje značné rozpätie nadmorských výšok a modifikuje veľká členitosť reliéfu. Podľa klimatickej klasifikácie spracovanej Končekom (Atlas SSR, 1980) je celé územie národného parku začlenené do dvoch základných klimatických oblastí a to mierne teplej oblasti a chladnej oblasti.

Nižšie položené časti do nadmorskej výšky cca 800 m patria do **mierne teplej oblasti**, *okrsok (M2)* mierne teplý, mierne vlhký so studenou zimou, dolinový. S priemernou júlovou teplotou nad 16 °C a s počtom letných dní menej ako 50 v roku. Na území NP Slovenský raj zaberá najmä Hornádsku kotlinu a zasahuje aj do centrálnej prevažne severnej časti územia.

Vyššie položené plošiny sú v **chladnej oblasti** s priemernou júlovou teplotou od 12 do 16 °C, *okrsok (C1)* mierne chladný. Tá zaberá podstatnú časť NP Slovenský raj. Najvyššie časti, aj to len okolie Prednej hole, nad 1450-1500 m n. m. zasahujú do chladnej oblasti, *okrsok (C2)* studený (chladný) horský s priemernou júlovou teplotou 10 - 12 °C. Táto oblasť je humídna, pretože v celoročnej bilancii prevládajú zrážky nad výparom (Atlas krajiny Slovenskej republiky, 2002).

Priemerná ročná teplota podstatnej časti Slovenského raja je cca 5 - 6 °C, horské časti majú 4 - 5 °C, pričom priemer najvyššie položených častí je nižší než 4 °C. Kým Hornádska kotlina má 6-7°C. Ročný priemerný úhrn zrážok sa pohybuje medzi 800 - 900 mm a iba v povodí Hornádu medzi 650-800 mm. Množstvo zrážok na osi Spišská kotlina smerom k Nízkym Tatram prudko vzrastá, oblasť Spiša patrí k tzv. zrážkovému tieňu (Pitoniak a kol., 1978).

Najteplejší mesiac roka je júl s priemernými teplotami v Hornádskej kotline 16 až 17 °C a v centrálnych oblastiach Slovenského raja 15 - 16 °C a najchladnejším je január s mesačným priemerom -5 až -6 °C (Hric, 1991). Vplyv hôr sa v ročnom priebehu teploty prejavuje teplejšou jeseňou ako jarou, čo vyhovuje aj aktivitám na území národného parku aj po letnej sezóne. Ročný počet mrazových dní je okolo 170, pričom sa prvé mrazy vyskytujú koncom septembra a posledné sa môžu vyskytnúť ešte koncom mája, v Hnileckej doline i začiatkom júna. Územie má preto priaznivé podmienky pre zimnú turistiku a zimné športy ako zjazdové a bežecké lyžovanie a ľadolezectvo. Zjazdové lyžovanie je lokalizované v strediskách miestneho charakteru Mlynky – Biele Vody, Dedinky, Dedinky – Dobšinská Maša, Vernár, Hrabušice – Zelená hora, Dobšinská Ľadová Jaskyňa, časť Dolka a iné.

Počet letných dní s maximálnou teplotou 25 °C a vyššou býva v dolinách pri Hornáde okolo 30, v Dedinkách menej ako 20. Pre kúpanie nie sú na území veľmi priaznivé podmienky. Palmanská Maša všeobecne patrí k našim najchladnejším vodným nádržiam. Je vhodná predovšetkým na ťlnkovanie a rybolov. Obdobie s priemernou dennou teplotou 15 °C a viac, ktorá určuje tzv. klimatické leto a poskytuje dobré možnosti na stanovanie a pobyt v prírode, začína v najvyšších polohách oblasti v polovici júna a trvá do 24. augusta (http://www.slovenskyraj.sk/?o_raji_pod&pod=30&eid=&PHPSESSID=c1b-11d73ec359602e045c2959b0974e8, 25.3.2009).

Pomerne častým javom v území sú teplotné inverzie, ktoré majú obmedzený rozsah, ale sú celoročným úkazom. Priemerný počet dní s hmlou je vo vrcholových oblastiach okolo 50 %, v tiesňavách až 90 %. Na rozvoj jednotlivých aktivít cestovného ruchu vplýva prevažne negatívne. Počtom 50 až 65 búrkových dní do roka patrí celá oblasť medzi oblasti s najčastejšími búrkami na Slovensku, čo má nepriaznivý vplyv na rozvoj jednotlivých externých aktivít cestovného ruchu. Priaznivý pre rozvoj cestovného ruchu nie je ani ročný priebeh zrážok, ktorý dosahuje maximálne hodnoty v mesiacoch máj až august.

Severná okrajová časť národného parku pozdĺž Hornádu je v zime i napriek značnej nadmorskej výške a nízkym teplotám skromne zásobená snehom. V stredných a vyšších polohách NP Slovenský raj ako aj v Hnileckej doline vrátane zimných športovísk na Kláštorisku a na Dedinkách sa snehové pomery výrazne zlepšujú. Snehová pokrývka sa tu objavuje už na začiatku novembra a trvá do apríla. Celkove trvá snehová pokrývka v nižších polohách 80, vo vyšších polohách 110 až 120 dní, čo je predpoklad jej praktického využitia na zimné športy počas 3 až 4 mesiacov od polovice decembra do konca marca, ojedinele do začiatku apríla (http://www.slovenskyraj.sk/?o_raji_pod&pod=30&eid=&PHPSESSID=c1b11d73ec35902e045c2959b0974e8, 30.3.2009).

Bezvetrie je zaznamenávané až v 22% všetkých pozorovaní, čo je významné pre rozvoj aktivít cestovného ruchu (Hric, 1991).

Vodstvo

Z hydrografického hľadiska možno Slovenský raj rozdeliť na tri oblasti:

- územie odvodňované do podzemia (krasové planiny ako Geravy, Glac, Skala, Pelc)
- územie odvodňované do kaňonov a tiesňav
- územie s povrchovým odtokom (pieskovcový a bridličnatý podklad)

Tieto tri oblasti úzko súvisia z geologickými pomermi (Hric, 1991). Hlavnými zdrojmi vodnosti tokov sú zrážky (dážď, sneh), hovoríme o snehovo – dažďovom režime odtoku.

Oblasť Národného parku Slovenský raj odvodňujú dva hlavné toky, severnú časť Hornád a južnú jeho pravostranný prítok Hnilec, ktorý sa doň vlieva mimo predmetného územia. Len malá časť tejto oblasti odvodňovaná Dobšinským potokom prameniacim pod Hanesovou patrí do povodia Slanej. Je potrebné spomenúť, že rieka Hornád tvorí od Hrabušíc po Čingov dolinu *antecedentno-epigenetického* charakteru, od Čingova po Spišskú Novú Ves je založený na zlome. Pozdĺž úpätného zlomu sa dvíhal Slovenský raj a relatívne poklesla Hornádska kotlina. Hornád sa stačil zarezávať od dvíhajúceho sa pohoria. Takto sa nám javí kaňon Hornádu ako *antecedentný*, ale môžeme ho označiť i za *epigenetický*, lebo predchodca Hornádu pred zarezaním sa do odolných vápencov tiekol na mäkkých paleogénnych horninách. Po Ludmanku sú vyvinuté význačné zaklesnuté meandre príznačné pre antecedentné úseky dolín. Priebeh Hornádu od Ludmanky po ústie Lesnice prezrádza, že tu rieka využíva pukliny a na východ od Lesnice využíva zlom (Michaeli, 1999). Tento úsek predstavuje mimoriadne atraktívne prostredie pre aktivity cestovného ruchu, najmä pre pešiu turistiku, poskytujúc vysoký estetický zážitok.

Toky Slovenského raja majú najväčšie prietoky v jarných mesiacoch, časté sú tu povodne a to najmä pri náhlom odmäku spojenom so zrážkami. V takýchto obdobiach bývajú tiesňavy neprechodné (Hric, 1991).

Významné sú i *podzemné vody* v podobe sutinových prameňov vyvierajúcich v miestach styku s nepriepustným podložíom a krasové vyvierajú najmä po obvodě planiny Glac. Ostatné krasové pramene predstavujú pramene ako Zejmarska studňa, Zlatá diera, krasové pramene vo Veľkom a Malom Sokole a i. Zvláštnosťou medzi krasovými prameňmi je *Občasný prameň* pod Havraňou skalou, u ktorého trvanie výtoku, množstvo vytečenej vody a prestávka medzi jednotlivými výtokmi nie sú vždy rovnaké (Hric, 1991). Z hľadiska cestovného ruchu sú to najzaujímavejšie lokality. Často možno pozorovať, že voda z vyvieráčiek sa v horných častiach dolín stráca a v nižších polohách sa opäť objavuje. Takéto miesta nazývame ponory alebo podzemné riečiská. Často sa vyskytujú v tiesňavách Slovenského raja (Suchá Belá, dolná časť) (Lukniš, 1972).

Minerálne a geotermálne vody na území NP Slovenský raj pre svoju nízku výdatnosť i početnosť nepredstavujú významný prvok pre rozvoj aktivít cestovného ruchu spojených s ich využívaním.

Vodné plochy na území národného parku vytvárajú zaujímavý krajinársky prvok. Všetky sú umelo vytvorené za účelom vodných športov, rybolovu, rekreácie a pod. V minulosti slúžili niektoré ako prostriedok na splavovanie dreva (tzv. klauzy, z lat. clausum – závera). Na športové účely sa dnes využíva Palmanská Maša (od r. 1956) ako najväčšia vodná nádrž na území národného parku. Je zároveň dôležitou súčasťou energetického systému. Voda z nej sa odvádza na juh tunelom popod Dobšinský kopec do Dobšinej. Jej špecifikom je to, že odvádza vody z povodia Hnilca do povodia Slanej. Na jej brehoch vyrástli ubytovacie, športové a rekreačné zariadenia. Priamo na hladine sú umiestnené zariadenia rybného hospodárstva (Hric, 1991). Medzi ďalšie vodné plochy zaradzujeme Blajzloch, Klauzy, Hansjakubova, Smižianska Maša, Tomášovský rybník (Slovenský raj, 1:25 000, 2008).

Mapa 5

Rastlinstvo a živočíšstvo

Územie NP Slovenský raj patrí celým svojim územím do oblasti západokarpatskej flóry (**Carpaticum occidentale**) a ďalej do týchto obvodov:

1. Obvod predkarpatskej flóry (**Praecerapticum**)
 - Slovenské rudohorie
 - Slovenský raj
2. Obvod flóry vysokých (centrálnych) Karpát (**Eucarpaticum**)
 - Nízke Tatry
3. Obvod flóry vnútrokarpatských kotlín (**Intracarpaticum**)
 - Podtatranské kotliny (Čeman a kol., 2003)

Vzácný je výskyt viacerých druhov karpatských a západokarpatských endemitov a subendemitov ako napr. kosatec bezlistý, jazyčník sibírsky, lykovec voňavý. Takmer celú oblasť NP (92 %) pokrývajú lesy (Mucha a kol., 2000). Lesy ako významný komponent prírodného prostredia priaznivo ovplyvňujú rozvoj cestovného ruchu, majú tiež význam pre hospodárstvo, hydrologické a klimatické pomery a pre celkovú ekologickú rovnováhu (Lopušný, 2001).

Pôvodné drevinnové zloženie lesa negatívne ovplyvnila výroba dreveného uhlia (až do začiatku 20. stor.) spojená s ťažbou a spracovaním rúd. Scenériu niektorých lokalít poznačila veterná smršť v r. 1995 (okolie Kláštoriska, Kláštorská rokľina a Veľký Sokol).

Charakteristickou črtou najatraktívnejších lokalít ako sú tiesňavy kaňony a úzke hlboké doliny je *teplotná inverzia*. Jedná sa o teplotný zvrät pásiem, kedy chladnomilné vysokohorské a vlhkomilné druhy sa nachádzajú v nižších polohách a naopak vo vyšších polohách prevládajú teplomilné druhy (Mucha a kol., 2000).

Z hľadiska biodiverzity patrí NP Slovenský raj k najhodnotnejším územiám Slovenska. Zároveň predstavuje jedno z najvýznamnejších území v Západných Karpatoch. Územie je unikátnym komplexom lesov, skál, lúčnych a mokraďových biotopov v krasovom prostredí (<http://sprava.slovensky-raj.sk/?Ochrana-prirody>, 13.3.2009).

Slovenský raj je územie so svojráznymi typmi živočíšnymi spoločenstvami tiesňav a krasových planín s typickou faunou centrálnej časti Západných Karpát. Zo zoogeografického hľadiska patrí územie Slovenského raja do **eurosibírskej podoblasti**, kde sa stretávajú prvky viacerých zoogeografických zón. Na území Slovenského raja sa vytvorili dva výrazne odlišné typy spoločenstiev. Charakteristickým a prevládajúcim typom sú *spoločenstvá planín, skalnatých brál a tiesňav*. Druhým výrazne odlišným typom sú *spoločenstvá lesnatých vrchov* v juhovýchodnej časti územia, ktorý zahŕňa najmä centrálnu časť územia a poskytuje možnosti pre poľovníctvo, samozrejme zo súhlasom Správy NP (Hric, 1991).

Podstatne jednotvárnejšia je fauna v juhovýchodnej časti územia podmienená prítomnosťou súvislých horských smrečín. Toto územie je vhodné na poľovníctvo, najmä lov jelenej zveri (http://www.slovenskyraj.sk/?o_raji_pod&pod=27&eid=&PHPSESSID=c1b11d73ec3592e045c2959b0974e8, 20.4.2009).

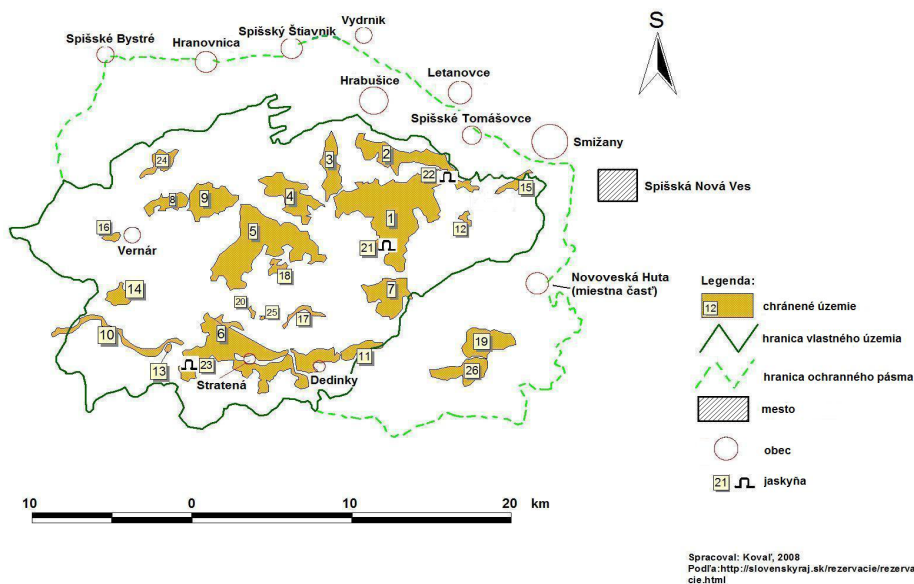
Chránené územia (oblasti)

Územie Slovenského raja bolo už v r. 1964 vyhlásené za CHKO (prvá CHKO v Československu na území Slovenska) (Potočná, Nowak, 2008) a neskôr v r. 1988 prekatégorizované na národný park nariadením vlády SSR č. 23/1988 Zb. o Národnom parku zo dňa 18. januára 1988 (Jiroušek, Kozák, 1993).

Územie NP Slovenský raj podlieha v súčasnosti piatim (5-stupňová škála) stupňom ochrany, ktoré dokumentuje mapa 6 a tab.3.

Mapa 6

Chránené územia NP Slovenský raj

Tab. 3: Zoznam chránených území NP Slovenský raj

A) Národné prírodné rezervácie (NPR)	Stručná charakteristika:
1. Kysel	Kaňon, verejnosti je prístupná iba náhradná trasa (požiar r. 1976)
2. Prielom Hornádu	Kaňon dlhý 11 km a miestami hlboký až 150 m
3. Suchá Belá	Je to najčastejšie navštevovaná roklina (až 2000 t./deň)
4. Piecky	Množstvo vodopádov (Obrovský vodopád)
5. Sokol	Najvyššia z roklín, miestami len 1 m široká (Róthova roklina)
6. Stratená	Výnimočné postavenie majú smrekovcové boriny
7. Holý kameň	Rezerváciu tvoria dva dominantné vápencové masívy
8. Vernárska tiesňava	Kaňon, rezervácia nie je verejnosti prístupná
9. Tri kopce	Vzácne lesné fytoocenózy, v r. 2000 zasiahol túto lokalitu dosiaľ najničivejší požiar
10. Hnilecká jelšina	Rastlinné spoločenstvá, vzácne zachovaná riečna niva horného toku Hnilca

11. Zejmarská roklina	Najkratšia roklina NP (0,8 km)
B) Prírodné rezervácie (PR)	
12. Kocúrová	Zachovalé lesné ekosystémy, územie slúži ako predmet štúdia ekologických vplyvov na plochách s rozdielnym geologickým podkladom
13. Ostrá skala	Kontrastná forma reliéfu, krajinnooestetický skalný útvar v doline Hnilca
14. Mokrý	Čiastočne pralesovitý charakter porastov
15. Čingovské hradisko	Rezerváciou prechádza náučný chodník Mládeže
16. Barbolica	Rezervácia vyniká faunou motýľov
17. Malé Zajfy	Územie je vhodným biotopom viacerých druhov vtákov a obojživelníkov
18. Vyšná Roveň	Ochrana lúčneho komplexu horského typu lúky
19. Muráň	Pozoruhodný je pôvodný horský ekotyp hrebeňovitého ako aj ekotyp vysokohorského doskovitého smreka
20. Havrania skala	Ochrana vzácneho typu krajiny, pod Havraňou skalou v Suche doline je zvláštny prírodný jav - Občasný prameň
C) Národné prírodné pamiatky (NPR)	
21. Medvedia jaskyňa	Bohatý výskyt (pohrebisko) kostí jaskynného medveďa, verejnosti neprístupná
23. Dobšinská ľadová jaskyňa	Zapísaná v UNESCO (od r. 2000)
D) Prírodné pamiatky (PP)	
22. Jaskyňa Čertova diera	Významná archeologicko-paleontologická lokalita, bez kvapľovej výzdoby
24. Hranovnické pleso	Ochrana mohutných travertínových terás a teplých prameňov (teplota cca 20°C)
25. Občasný prameň	Patrí medzi najznámejšie a z hydrologického hľadiska najvýznamnejšie občasný pramene na Slovensku
E) Chránený areál (CHA)	
26. Knola	Územie je významným biotopom vzácných druhov tetrovitých vtákov

Zdroj: spracované podľa www.slovenskyraj.sk/rezervacie/rezervacie.html (13.3.2009)

KULTÚRNO-SPRÁVNE PREDPOKLADY

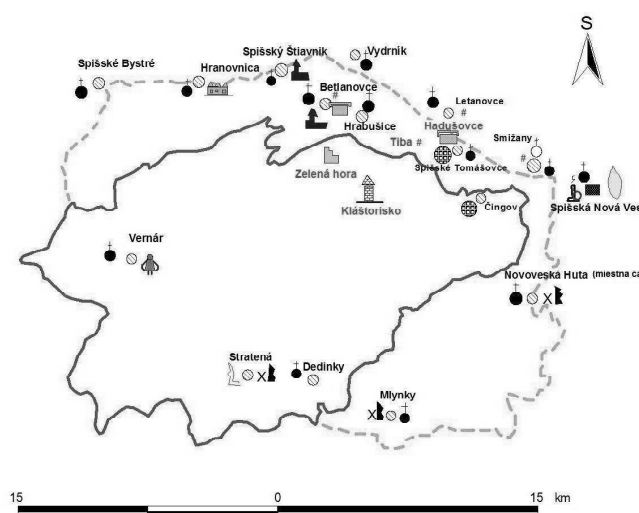
Najväčší význam z hľadiska cestovného ruchu má v rámci kultúrnych pamiatok mesto Spišská Nová Ves rozprestierajúce sa v južnej časti Hornádskej kotliny. Na území NP Slovenský raj sa priamo nenachádza, leží v jeho tesnej blízkosti. Nesie prívlastok „vstupná brána do Slovenského raja“, pretože má veľký dosah na samotné územie národného parku. Medzi hlavné atraktivity patrí najdlhšie námestie šošovkovitého tvaru na Slovensku s dobovou zástavbou a rímskokatolícky farský kostol **Nanebovzatia Panny Márie** z pol. 14. stor. s najvyššou vežou na Slovensku. (http://www.spisskanovaves.eu/navstevnik/o_mestepamiatky, 10.4.2009). V historickom centre mesta sa nachádza celý rad ďalších architektonicky a turisticky atraktívnych stavieb.

Druhým východiskovým bodom lokalizovaným v južnej časti územia NP Slovenský raj je mesto Dobšiná. Kultúrne pamiatky v jednotlivých obciach národného parku tvoria prevažne historicky cenné kostoly, pamätné miesta a vzácne archeologické lokality.

Na území NP Slovenský raj sa nachádza niekoľko archeologických lokalít a to hlavne na vyvýšených miestach, kde boli budované opevnené sídliská (Jiroušek, Kozák, 1993). Archeologický výskum potvrdil existenciu takýchto sídlisk na Kláštorisku (Lapis refugii – Skala útočiska), archeologické nálezy tu potvrdzujú stavbu hradiska ľudu lužickej kultúry (cca 12. stor. pred n. l.). V r. 1241 tu bolo útočisko miestnych obyvateľov z okolitých obcí pred Tatármi a v r. 1299 vybudovali kláštor pre rehoľu kartuziánov (Vronč, 2000). Ďalšie náleziská sa nachádzajú na Zelené hore (Marcelov hrad, jeho zvyšky) 2 km južne od Hrabušíc, ostatné na Hradisku pri Smižanoch a ďalšie (Petrík, 2006).

Mapa 7

Kultúrno-historické pamiatky na území NP Slovenský raj

Na území NP Slovenský raj nie je počet kultúrnych zariadení vysoký, no v jeho tesnej blízkosti, predovšetkým v meste Spišská Nová Ves, je ich dostatok. Aj napriek nízkemu počtu je frekvencia kultúrnych podujatí pomerne vysoká. K povšimnutiu patrí pobočka Múzea Spiša v Smižanoch. Spišské divadlo pôsobiace v budove Reduty je organizátorom Divadelnej Spišskej Novej Vsi – významnej prehliadky amatérskych divadelných súborov. Jediné na Slovensku pôsobí ako zájazdové divadlo s prioritnou orientáciou na deti a mládež (http://www.spiskanovaves.eu/navstevnik/zabava_a_volny_cas/index.html, 13.3.2009).

V meste Spišská Nová Ves okrem iného sídli aj Galéria umelcov Spiša. Výstavná činnosť galérie mapuje a prezentuje predovšetkým tvorbu umelcov so vzťahom k regiónu, dotýka sa aj slovenského výtvarného umenia a v nemalej miere prezentuje tvorbu zahraničných umelcov. Súčasťou Múzea Spiš je stála expozícia Príroda a história regiónu. Súčasťou Múzea Spiš sú jeho pobočky – expozície v Markušovciach a Smižanoch

(Petrík, 2006). V meste pôsobia aj ďalšie kultúrne spolky a ustanovizne napr. Chorus Iglovia, miešaný spevácky zbor, Dom Matice slovenskej, Spišské osvetové stredisko a Mestské kultúrne centrum (http://www.spisskanovaves.eu/navstevnik/kultura_a_volny_cas/divadlo_kontra/index.html?graphic=, 10.4.2009).

Kultúrne podujatia (koncerty, festivaly, výstavy, spoločenské a športové udalosti) sme rozdelili do prehľadnej tabuľky. Tabuľku 4 tvoria kultúrne podujatia konané priamo na území národného parku.

Tab. 4: Podujatia konajúce sa na území NP Slovenský raj

Názov podujatia, akcie	Miesto konania	Stručná charakteristika	Obdobie konania
Otvorenie letnej sezóny	Radničné námestie, SNV	otvorenie letnej sezóny	koniec apríla
Juniáles	Letanovce	zábava pod holým nebom	koniec júna
Prechod tiesňavami SR	Letanovce	turistická akcia	polovica júla
Posedenie pod lipami	Letanovce	folklórne slávnosti	polovica júla
Medzinár. maratón MTB	Hrabušice - Podlesok	cyklistické preteky	august
Deň slovenských hôr	Kláštorská	spol. akcia, duchov. program	koniec augusta
Chodníkmi Slov. raja	priamo v NP SR	turistická akcia	koniec mája
Smižianske folklórne sláv.	Park Smižany	folklórne podujatia	polovica júna
Súťaž „Ilustrácia“	Hrabušice	súťaž v kreslení detí	polovica februára
Katarínska zábava	Betlanovce	spoločenská zábava	december
Juniáles pod holým nebom	Betlanovce	spoločenská zábava v prírode	jún

(Zdroj: Sezónne turistické noviny pre návštevníkov NP SR, ročník 1,

Združenie Mikreregión Slovenský raj-sever, leto 2007)

Celkovo je možné povedať, že kultúrno-historické pamiatky, archeologické náleziská a kultúrne podujatia netvoria priamo základ návštevnosti v území. Nemôžu výrazne ovplyvňovať ani dĺžku pobytu návštevníkov. Vhodne však dopĺňajú ponuku možností národného parku. Z tohto pohľadu je ich úloha dôležitá a nenahraditeľná.

VYBRANÉ REALIZAČNÉ PREDPOKLADY CESTOVNÉHO RUCHU

Cez územie národného parku prechádza niekoľko dopravných komunikácií lokálneho, regionálneho, ale i štátneho významu, 3 komunikácie prechádzajú priamo cez územie v úsekoch:

- 1) Pusté pole – Stratená – Dobšinský kopec č.67 (Z-V smer),
- 2) Pusté pole – Vernár – Hranovnica č.67 (J-S smer),
- 3) Stratená – Kopanec – Hrabušice (prechádza západným okrajom centrálnej časti národného parku v smere juh - sever) (Slovenský raj 1:25 000, text. časť, 2007).

Ostatné dopravné spojenia siahajúce i mimo územia NP SR:

- a) Cesty – č.18 – E 85 smer Žilina – L. Mikuláš – Poprad – Spišský Štvrtok – Levoča – Prešov (významná pre dostupnosť na územie NP)

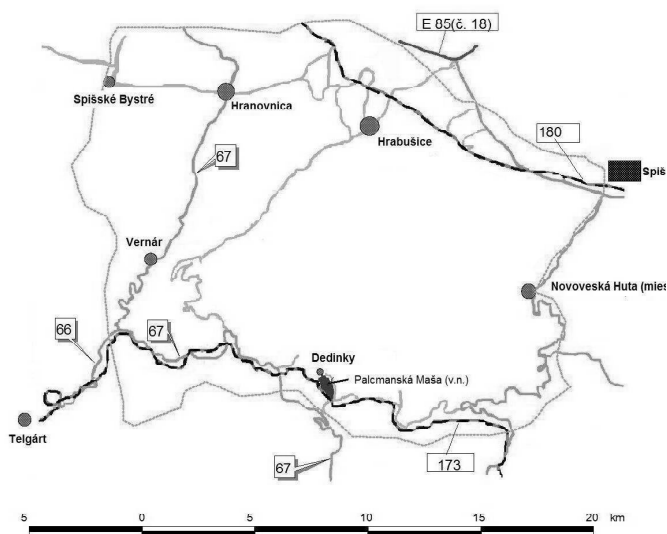
- č. 67 Poprad – Vernár – Stratená – Rožňava
- č. 66 B. Bystrica – Brezno – Telgárt – Pusté pole
- b) Železnice – trať č. 180 Žilina – Poprad – Letanovce – Spišské Tomášovce – Spišská Nová Ves – Košice
 - trať č. 173 Bratislava – BB – Telgárt – Vernár – Dedinky, Mlynky, Hnilec – Margecany
- c) SAD – linka v smere SNV – Čingov
 - linka v smere SNV – Vydrník – Betlanovce – Hrabušice
 - linka v smere SNV – Mlynky – Dedinky
 - linka v smere Poprad – Vydrník
 - linka v smere Poprad – Vernár – Stratená – Rožňava

(In: Sezónne turistické noviny pre návštevníkov NP SR, 2007)

Dá sa povedať, že sledované územie má vcelku priaznivé komunikačné napojenie na cestnú i železničnú infraštruktúru. Je potrebné pripomenúť, že významnú komunikačnú funkciu hrajú značené turistické chodníky pre peších turistov (viac ako 270 km) a cykloturistov.

Mapa 8

Dopravná sieť na území NP Slovenský r

Spracová
Podľa: C

Materiálno-technická základňa cestovného ruchu vytvára predpoklady na všestranné zabezpečenie pobytu účastníka cestovného ruchu. K jej najdôležitejším prvkom patria ubytovacie zariadenia voľného a viazaného cestovného ruchu a stravovacie zariadenia.

Medzi najvýznamnejšie strediská a obce z hľadiska možnosti ubytovania (počet lôžok) patria: Hrabušice (947 + 14 vo výstavbe) s Podleskom (518 + 600 stanov), stredisko Čingov (807), okresné mesto Spišská Nová Ves s 817 lôžkami. V južnej časti národného parku sú to predovšetkým Dedinky a Mlynky (567 a 425).

Ďalšími pomerne dobre vybavenými strediskami a obcami sú: Telgárt (436), Smižany (487), Vernár (222) a stredisko Košiarny briežok (280).

Menšie ubytovacie možnosti sú v obciach: Betlanovce, Hnilec (nenachádza sa žiadne), Hnilčík, Hranovnica, Letanovce, Spišské Bystré, Spišské Tomášovce, Spišský Štiavnik, Stratená, Vydrník (s menej ako 200 lôžkami).

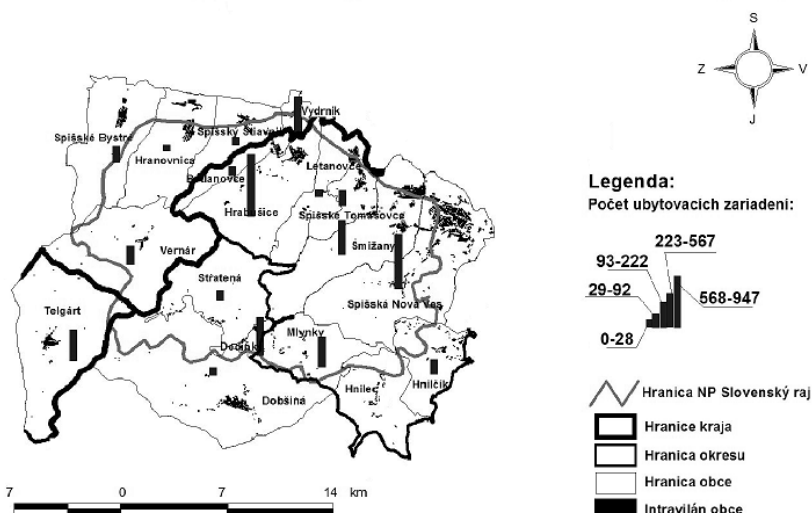
Z hľadiska štruktúry prevláda ubytovanie v súkromí, či už v dome, chate alebo chalupe. Táto forma ubytovania je typická pre obce Hrabušice, Smižany, Dedinky, Mlynky a strediská Čingov a Košiarny briežok (prímestská rekreácia z mesta Spišská nová Ves).

Po objektoch individuálnej rekreácie sa hlavná lôžková kapacita v území nachádza v penziónoch. Predovšetkým v meste Spišská Nová Ves a obciach Hrabušice, Smižany a Spišské Bystré. Po penziónoch nasledujú hotely lokalizované v Spišskej Novej Vsi, Dedinkách a stredisku Čingov. Ubytovacie kapacity dopĺňa ubytovanie nižšieho štandardu v turistických ubytovniach v Spišskej Novej Vsi, Spišských Tomášovciach, Hnilčíku a v lokalite Dedinky, Mlynky a aj autokemping v stredisku Podlesok (175) s možnosťami stanovania (s kapacitou 600).

Na základe analýzy môžeme povedať, že kapacita ubytovania je na dostatočnej úrovni. Rezervy sú skôr v kvalite poskytovaných služieb

Mapa 9

Celková ubytovacia kapacita obcí v NP Slovenský raj

Autor: Bc. Kováč M., 2010
Podľa: www.slovenskyraj.sk

Tab. 6: Prehľad počtu lôžok v ubytovacích zariadeniach obcí v zázemí NP Slovenský raj

Názov obce	Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach									Lôžka SPOLU
	Ubytovanie v súkromí z toho:				auto-kemping	H	P	TU	Moto-	
	dom	chata	chalupa	apar.						
1. Betlanovce	48	-	5	-	15+st	-	-	-	-	68
2. Dedinky	310	120	12	-		77	26	22	-	567
3. Dobšiná	10	14	17	-	-	-	15	-	-	56*
4. Hnilčík	-	63	14	-	-	-	17	72	-	166
5. Hnilec	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
6. Hrabušice	735	-	13	-	-	45	154	-	-	947 + 14 vo výstavbe
7. Hranovnica	22 *	-	-	-	-	-	-	-	-	22*
8. Letanovce	8	-	-	-	-	20	-	-	-	28
9. Mlynky	141	73	52	-	-	-	73	64	22	425
10. Smižany	252	17	-	-	-	-	218	-	-	487
11. Spišská Nová Ves	107	55	14	-	-	199	282	160	-	817
12. Spišské Bystré	43	-	-	-	-	-	153	-	-	196
13. Spišské Tomášovce	42	-	-	-	-	-	86	52	-	180
14. S. Štiavnik	10	25	12	-	-	-	-	-	-	47
15. Stratená	10	-	-	-	-	-	82	-	-	92
16. Telgárt	94	98	10	170	-	-	66	-	-	436
17. Vernár	49	-	75	-	-	-	98	-	-	222
18. Vydrník	10	-	7	-	-	-	-	-	-	17
Rekreačné stredisko										
Čingov	6	498	-	-	-	235	68	-	-	807
Kláštorská	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*
Košiarňany briežok	-	280	-	-	-	-	-	-	-	280
Podlesok (+)	-	188	19	-	175 +600st	41	65	-	-	518 +600

Vysvetlivky: * kompletný údaj nezistený, - nenachádza sa, apar. – apartmány, st – stany, H – hotel, P – penzión, TU – turistická ubytovňa

Zdroj: spracované podľa www.slovenskyraj.sk (sekcia ubytovanie, 12.3.2009)

KOMPARÁCIA SPOKOJNOSTI NÁVŠTEVNÍKOV POČAS ZIMNEJ A LETNEJ SEZÓNY V JEHO JUŽNEJ ČASTI

Komparácia spokojnosti návštevníkov bola hodnotená v rokoch 2008 a 2009 vyhodnotením dotazníka pre návštevníkov Národného parku Slovenský raj v lete (počas letnej turistickej sezóny 2008 v turistických strediskách južnej časti NP Slovenský raj) a dotazníkom pre návštevníkov Národného parku Slovenský raj v zime (realizovaný počas zimnej turistickej sezóny 2008/2009 v lyžiarskych strediskách južnej časti NP Slovenský raj)

raj). Oslovených bolo 115 respondentov počas letnej a 115 počas zimnej turistickej sezóny.

Z celkového počtu respondentov prevládajú v oboch dotazníkoch muži vo vekovej kategórii 26 – 44 rokov. Vo vekovej kategórii do 25 rokov bol vyšší počet respondentov v zimnej turistickej sezóne, v dôsledku lyžiarskych výcvikov a rodinných dovolení v prázdninových mesiacoch.

V rámci zimnej sezóny pri návšteve národného parku prevláda v odpovediach ako dôvod návštevy okrem peknej prírody a skúseností z minulej návštevy aj športové vyžitie, ktoré je v lete menej uspokojované a využívané. Zaujímavosťou je konštatovanie iba 4% respondentov, že výber vymedzenej lokality uskutočnili kvôli prijateľným cenám. Zvlášť domácich návštevníkov odrádza vysoké vstupné do Dobšinskej ľadovej jaskyne. V povedomí turistov nie je známy Ranč pod Ostrou skalou, ktorý poskytuje atraktívne možnosti agroturistiky spojené s jazdou na koni. Iba veľmi nízky počet respondentov uvádza pobyt pri vodnej nádrži Palcmanová Maša, ktorý bol v minulosti najvyhľadávanejším artiklom turistickej lokality v južnej časti národného parku. Pozitívny vplyv na vymedzenú oblasť cestovného ruchu majú ubytovacie zariadenia, ktorých je v skúmanom území dostatok. Nedostatkom je nekomplexnosť a menej poskytovaných služieb ako aj vlastná propagácia jednotlivých zariadení, ktorá je veľmi dôležitá v rámci rozvoja turistickej oblasti (tabuľka 7 a 8 v prílohe). Rekonštrukcia starých a výstavba nových by určite prispela k väčšiemu záujmu o návštevu vymedzenej lokality. Stanový tábor pri Palcmanovej Maši je rozlohou veľký, ale z hľadiska rozvoja cestovného ruchu by mal prejsť rekonštrukciou. Absentujúcim prvkom sú hygienické zariadenia v celej južnej časti Národného parku Slovenský raj. V rámci hodnotenia stravovacích zariadení možno konštatovať nespokojnosť. Mnohé zariadenia ponúkajú kvalitné služby, ale ich stav nie je postačujúci. Naopak pri hodnotení dopravných zariadení je ich stav dostačujúci, ale kvalita nie je vždy adekvátne. Všetky lyžiarske strediská ponúkajú umelé zasnežovanie, ale väčšina z nich by mala prejsť rekonštrukciou. Z hľadiska rozvoja južnej časti je dôležitá rekonštrukcia sedačkovej lanovky na Geravy. Ako negatívum celej oblasti uvádzajú respondenti neupravené cesty a nedostatočné dopravné spojenie. Väčšina ciest a mostových objektov je v zlom až v kritickom technickom stave, čo vyžaduje ich rekonštrukciu. Parkovacie plochy, ktoré sú k dispozícii, ani zďaleka nepokrývajú potreby návštevníkov, čo sa prejavuje najmä v čase vrcholiacej sezóny pri parkovaní na miestnych komunikáciách (najmä Dobšinská Ľadová Jaskyňa). Zaujímavosťou je zistenie, že v rámci letnej turistickej sezóny prevláda jednodňová návštevnosť, viacdňová návšteva prevláda v zimných mesiacoch, pretože vymedzená oblasť je známa najvyhľadávanejšími lyžiarskymi strediskami v národnom parku. V posledných rokoch medzi návštevníkmi prevládali vo väčšine českí a poľskí návštevníci. Slováci majú malý záujem o Národný park, najmä v lete je ich návštevnosť veľmi nízka. Z hľadiska hodnotenia kvality služieb je možné konštatovať, že najväčšiemu počtu respondentov chýbajú v ponuke letnej sezóny kultúrno-spoločenské podujatia a poukazujú na zastaraný a nevyhovujúci stav sedačkovej lanovky na Geravy. K spokojnosti návštevníkov národného parku by prispela aj rekonštrukcia materiálno-technickej základne lodeníc pri vodnej nádrži Palcmanová Maša a oprava ciest, ktoré sprístupňujú návštevníkom vymedzenú lokalitu národného parku.

Na otvorenú otázku „Čo sa Vám počas vašej návštevy v Národnom parku páčilo?“, respondenti jednoznačne uvádzajú peknú prírodu Národného parku Slovenský raj, ticho a prírodné dedičstvo (Dobšinskú ľadovú jaskyňu).

Na ďalšiu otvorenú otázku „Čo sa Vám počas vašej návštevy v Národnom parku nepáči?“, sme zaregistrovali najčastejšie odpovede: neupravené turistické chodníky, znečistená príroda, odpadky, nezodpovedné správanie sa turistov, nedostatočné služby a parkovanie.

Po vyhodnotení otázky, v ktorej respondenti volili možnosti medzi organizovanou a individuálnou turistikou jasne prevláda individuálna turistika – výlet s priateľmi. Nepodstatnú časť opäť tvorí organizovaná skupina – poznávací zájazd cestovnými kancelárkami. Výrazný pokles sme zaznamenali v letnej a zimnej sezóne v organizovaní školských výletov. V návštevnosti lokalít prevládajú najznámejšie oblasti cestovného ruchu v južnej časti národného parku. V lete k nim patria náučné chodníky, Dobšinská ľadová jaskyňa, Zejmarská roklina, Geravy a vodná nádrž Palcmanská Maša. V ponuke zimnej sezóny absentujú kultúrno-spoločenské podujatia, väčšina z nich sa koná iba v obciach vo vymedzenej lokalite.

Na otvorenú otázku „Čo sa Vám počas vašej návštevy v Národnom parku páči?“, respondenti vo väčšine uvádzajú peknú zimnú prírodu a dobre upravené lyžiarske svahy.

Na ďalšiu otvorenú otázku „Čo sa Vám počas vašej návštevy v Národnom parku nepáči?“, uviedli respondenti najčastejšie odpovede: nedisciplinovanosť niektorých lyžiarov, vysoké ceny lístkov, nepostačujúce služby a slabé kultúrne vyžitie. Niekoľko respondentov uviedlo nespokojnosť s počtom miest na parkoviskách v blízkosti lyžiarskych stredísk a malý počet stravovacích zariadení v blízkosti lyžiarskych svahov. Ski centrum Gugel, Biele Vody, Dedinky patria medzi najobľúbenejšie lyžiarske strediská pre obyvateľov okresu Rožňava a Spišská Nová Ves. Podľa odpovedí respondentov teda prevláda jednoduchá návšteva spojená s lyžovaním. V zimnej turistickej sezóne prevládajú lyžiarske výcviky a rodinné lyžiarske výlety. Oproti letnej sezóne sme zaznamenali menej návštevníkov uplatňujúcich individuálnu turistiku. V zimnej sezóne 2008-2009 sa aj vplyvom globálnej finančnej krízy počet zahraničných návštevníkov znížil, ale naopak stúpla návštevnosť slovenských lyžiarov. Vo všeobecnosti však platí, že turisti menej utracajú ako po minulé roky.

V návštevnosti lokalít prevládajú v letnej a zimnej sezóne najznámejšie oblasti cestovného ruchu v južnej časti národného parku. V lete k nim patria náučné chodníky, Dobšinská ľadová jaskyňa, Zejmarská roklina, Geravy a vodná nádrž Palcmanská Maša. Medzi najvyhľadávanejšie lokality južnej časti národného parku v zime patria lyžiarske strediská. Na základe všetkých odpovedí dotazníkového prieskumu možno konštatovať, že južná časť Národného parku Slovenský raj je z hľadiska návštevnosti a prítlačnosti najvyhľadávanejšou v letnej sezóne. V konečnom dôsledku možno konštatovať, že dosiahnuté výsledky sú pre budúci rozvoj vymedzenej lokality povzbudzujúce a motivujúce, pretože atraktivnosť prostredia je vysoká vzhľadom na blízkosť Nízkych a Vysokých Tatier. Územie Národného parku Slovenský raj disponuje krásnou prírodou, priaznivými klimatickými podmienkami, bohatým prírodným a svetovým dedičstvom, množstvom prírodných rezervácií a pamiatok.

ZÁVER

Vďaka multiplikačnému efektu sa z cestovného ruchu stáva odvetvie budúcnosti. Predstavuje odvetvie, ktoré vytvára najviac pracovných príležitostí a to aj pre málo kvalifikovanú pracovnú silu, ktorá sa na počte nezamestnaných podieľa najvyšším percentom

a okrem pracovných miest v podnikoch cestovného ruchu generuje pracovné príležitosti aj v dodávateľských odvetviach.

Rozvoj cestovného ruchu v regióne je možné riadiť a usmerňovať vhodnou regionálnou politikou, ktorá má stanovené reálne ciele. Pritom regionálny rozvoj sa nesmie obmedziť len na regionálny rast. Musí rešpektovať ekonomické, sociálne a ekologické aspekty rozvoja a nesmie ohrozovať ekologickú stabilitu, sociálne prostredie ani kultúru regiónu. Malo by ísť o plánovaný integrovaný rozvoj cestovného ruchu, ktorý by umožnil využiť potenciál cestovného ruchu regiónu (primárnu a sekundárnu ponuku) a rešpektoval by ekologické kritériá rozvoja (Kopásková, 1996).

Samotné územie národného parku Slovenský raj je z hľadiska cestovného ruchu veľmi perspektívne a cestovný ruch ako odvetvie hospodárstva má na rozvoj územia výrazný dopad v podobe podnikateľských aktivít miestnych obyvateľov (aj zo širšieho okolia) v oblasti ubytovacích a stravovacích zariadení, oblasti realizácie aktivít zimného i letného turizmu, rôznych kultúrnych podujatí i ostatných služieb (napr. horský vodca).

Taktiež významným rozvojovým aspektom je spolupráca viacerých obcí v rôznych združeniach, koordinácia v rámci regionálnych rozvojových agentúr (Spiš, Gemer), ktorých výsledkom je snaha o nájdenie kompromisu medzi ochranou prírody v tomto prírodne hodnotnom prostredí a nárokmi podnikateľom (tvorba rôznych strategických dokumentov, rozvojových koncepcií, vízií a pod.). V neposlednom rade je potrebné spomenúť aj existenciu organizácii, ktoré aktívne podporujú marketing a propagáciu územia NP Slovenský raj (napr. TIC, HZS, IS Správy NP – Podlesok, samotné obce, internetový portál o Slovenskom raji atď.) a vytvárajú tak pozitívny imidž (resp. dobré meno) regiónu, ktorý je pre rozvoj cestovného ruchu veľmi dôležitý.

V súlade s týmito slovami je potrebné nakoniec zdôrazniť, že bez prepracovanej a dôslednej ochrany najhodnotnejších častí územia sa nenávratne stratí prvotná príčina, ktorá vyvoláva a podmieňuje rozvoj cestovného ruchu v Slovenskom raji a to atraktivita a neopakovateľnosť jeho prírodného prostredia.

Poznámka: Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA 1/0210/08 „Špecifické postavenie regiónu Východné Slovensko v kontexte regionálnych disparít Slovenskej republiky“ (ved. projektu R. Klamár) a VEGA 1/0177/10 „Slovensko a Poľsko – geopolitické, politologické, historické a humánnogeografické súvislosti“ (ved. projektu R. Ištók).

LITERATÚRA

- ADAMOVIČ, M. a kol. (2005): Encyklopédia miest a obcí Slovenska, Lučenec, PS-LINE, s., ISBN 80-969388-8-6
- AUGUSTINI, P., KOLLÁR, D. (2001): Slovenský raj, S batohom po Slovensku. 1. vyd. Bratislava: Dajama. ISBN 80- 88975-26-3
- Atlas krajiny Slovenskej republiky (DVD), Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, 2002
- Atlas SSR, Slovenský ústav geodézie a kartografie Bratislava, VEDA (SAV), 1980
- BÁRTA, V., BURKOVSKÝ, J. (2005): Národné parky Slovenska. Slovenská Ľubča: ab-ARTpress, 2005. ISBN 40-31502-60-5

- BIZUBOVÁ, M., RUŽEK, I., MAKÝŠ, O. (2001): Katalóg - Náučné chodníky Slovenska. I. časť. Bratislava: Strom života. ISBN 80-88688-04-3
- BIZUBOVÁ, M., RUŽEK, I., MAKÝŠ, O. (2001): Katalóg - Náučné chodníky Slovenska. II. časť. Bratislava: Strom života. ISBN 80-88688-02-7
- BUZA, M., HRIC, K., JIROUŠEK, L. (1996): Potulky Slovenským rajom. Spišská Nová Ves, 1996 ISBN 80- 967556-0-9
- ČEMAN, R. a kol. (2003): Zemepisný atlas Slovenská republika, Bratislava, MAPA Slovakia Bratislava, 96 s., ISBN 80-8067-066-4
- ČUKA, P. (2001): Recesia - nová etapa vo vývoji medzinárodného cestovného ruchu? In: Ekonomická revue cestovného ruchu 4/2001, EF UMB, Banská Bystrica, s. 248 - 250.
- ČUKA, P. (2002): Predpoklady rozvoja medzinárodného cestovného ruchu na začiatku tretieho tisícročia. In.: Acta Oeconomica No. 11 "Economic theory and practise in present time and in the future". EF UMB, Banská Bystrica, s. 26 - 30.
- HAJČIKOVÁ, M., MAJTÁN, M. (1992): Geografické názvoslovné zoznamy OSN-ČSFR, geografické názvy okresu Spišská Nová Ves, Bratislava, SÚGAK, 97 s., ISBN 80-85672-00-6
- HRIC, K. a kol. (1991): Slovenský raj (Turistický sprievodca ČSFR), Bratislava, ŠPORT (slovenské telovýchovné vydavateľstvo), 183 s., ISBN 80-7096-147-3
- HUŇA, L., HEC, Š., LESKOVJANSKÝ, D. (1997): Slovenský raj- juh, Sprievodca náučnou trasou. Spišská Nová Ves: Východoslovenské vydavateľstvo
- JIROUŠEK, L. (2003): Slovenský raj, Spišská Nová Ves, LUBAFOTOPRES, 175 s., ISBN 80-96853-7-3
- JIROUŠEK, L., KOZÁK, M. (1993): Národný park Slovenský raj, Spišská Nová Ves, LUBAFOTOPRES, s. neuvedené, ISBN 80-217-0497-7
- JIROUŠEK, L., CHALUPECKÝ, I. (2001): V srdci Spiša (Spišský hrad, Spišská Kapitula a okolie), Spišská Nová Ves, LUBAFOTOPRES, 96 s., ISBN 80-967 556-9-2
- KASPAR, C. (1995): Základy cestovného ruchu. Banská Bystrica: EF UMB. ISBN 80-901166-5-5
- KLUVÁNKOVÁ-ORAVSKÁ, T. (2005): Ekonomický prístup k ochrane prírody na príklade NP Slovenský raj (Pracovné materiály), Bratislava, ISSN 0862- 9137
- KLUVÁNKOVÁ-ORAVSKÁ, T. (2005): The Role of social capital in governing - Common resources in the Slovenský raj national park (Work materials), PÚSAV, Bratislava, ISSN 0862-9137
- KOPÁSKOVÁ, Ž. (1996): Informačný systém regiónu z hľadiska plánovania cestovného ruchu. In: Ekonomická revue cestovného ruchu, roč. 29, č. 3, s. 116 – 123.
- KOPŠO, E. a kol. (1979): Ekonomika cestovného ruchu, 1. vydanie, Bratislava, SPN
- KOPŠO, E. a kol. (1992): Geografia cestovného ruchu, 1. vydanie, Bratislava, SPN
- KOREC, P. (1997): Kraje a okresy Slovenska, Bratislava, Q 111, 392 s.
- LENOVSKÝ, L. a kol. (2008): Cestovný ruch a kultúrne dedičstvo, Nitra, UKF v Nitre, FF, Katedra manažmentu kultúry a turizmu, 168 s., ISBN 978-80-8094-229-8
- LESKOVJANSKÁ, A., VICENÍKOVÁ, A., DRAŽIL, T. (2006): Biotopy európskeho významu v Národnom parku Slovenský raj. Bratislava: ŠOP SR - Správa NP Slovenský raj v spolupráci s DAPHNE - Inštitút aplikovanej ekológie. ISBN 80-89035-75-2

- LOPUŠNÝ, J. (2001): Geografia cestovného ruchu Slovenska, Banská Bystrica, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta, 101 s., ISBN 80-8055-548-6
- LUKNIŠ, M. a kol. (1972): Slovensko Príroda II., Bratislava, OBZOR, 917 s.
- MAKARA, I. a kol. (1994): Okres Spišská Nová Ves (turistický sprievodca), Spišská Nová Ves, BAMBOW pressatelier, Vydané s pomocou MH SR, Sekcie CR, miest a obcí okresu Spišská Nová Ves a v spolupráci s Okresným úradom Spišská Nová Ves, 44 s., ISBN 80-967186-0-6
- MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu, Bratislava, VEDA (vyd. SAV), 248 s.
- MARIOT, P. (1969): Príspevok k metóde výskumu potencie krajiny z hľadiska cestovného ruchu, IN: Geografický časopis, ročník 21, č.1, s.57-73
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K. (1997): Valorizácia vybraných realizačných predpokladov cestovného ruchu na území Prešova. *Urbánne a krajinné štúdie*, Nr. 2, ITHM FF PU Prešov, s. 204-222
- MATLOVIČOVÁ, K., MATLOVIČ, R., NÉMETHYOVÁ, B. (2009): Perception of the potential of Presov for recreation and leisure-time activities by its inhabitants In: *Aktywnosc turystyczno-rekreacyjna w obiektach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego*, pod redakcja J. Ruta i P. Ruta, Uniwersytet Rzeszowski Wydział Wychowania Fizycznego, Katedra Gospodarki Turystycznej, Rzeszow 2009, ISBN 83-926640-5-5, chapter II, pp.: 170-179.
- MAZÚR, E., JAKAL, J. (1980): Atlas SSR - textová časť, Bratislava, VEDA (SAV), 160 s.
- MUCHA, V., a kol. (2000): Sprievodca Slovenským rajom, Spišská Nová Ves, Lubafo-topres, 96 s., ISBN 80-967 556-7-6
- MELLO, J. a kol. (2000a): Regionálne geologické mapy Slovenska 1:50 000, Geologická mapa Slovenského raja, Galmusu a Hornádskej kotliny, Bratislava, vyd. Dioníza Štúra, ISBN 80-88974-13-5
- MELLO, J. a kol. (2000b): Vysvetlivky ku geologickej mape Slovenského raja, Galmusu a Hornádskej kotliny 1:50 000, Bratislava, vyd. Dionýza Štúra, 303 s., ISBN 80-88974-20-8
- MICHAELI, E. (1996): Vybrané kapitoly z regionálnej geografie Slovenskej republiky, Cestovný ruch, Metodické centrum v Prešove, Prešov, 65 s.
- MICHAELI, E. (2006): Regionálna geografia Slovenskej republiky 1. časť, Vysokoškolské učebné texty, FHPV PU, Prešov, 256 s.
- MIKA, M. (2009): Ski tourism in the Polish Carpathians. *Folia Geographica* 14, Prešov, 198-208, ISSN 1336-6157
- MIKA, M., FARACIK, R. (2008): Second homes as a factor of the transformation of rural areas in the Polish Carpathians. *Folia Geographica* 12, Prešov, 245-256, ISSN 1336-6157
- NEMČEK, E. (1954): Slovenský raj, Bratislava, Tatran, 74 s.
- OREMUSOVÁ, D. (2009): Geografické aspekty regionálneho rozvoja mikroregiónu Termál. Nitra : UKF v Nitre, 2009, s. 140. ISBN 978-80-8094-559-6.
- OTRUBOVÁ, E. (1991): Socioekonomická geografia. Zahraničný obchod, cestovný ruch. UK Bratislava, p. 139.1
- PAVLÍK, E., TÓTH, A., VOJTÁŠ, M. (1965): Slovenský raj, Bratislava, ŠPORT(vyd. SV ČSTV), 68 s.

- PAWLUSINSKI, R., PIZIAK, B. (2009): Tourism potential and possibilities of its exploitation in the Subcarpathian (Podkapackie) voivodeship. *Folia Geographica* 14. Prírodné vedy, Prešov, roč. 49, p. 234.
- POPIJKOVÁ, D., MADZIKOVÁ, A. (1997): Možnosti rozvoja cestovného ruchu na území slovenskej časti Karpatského euroregiónu. In: *Urbánne a krajinné štúdie* Nr. 2, ITHM PU, FF PU, Ateliér Archus Prešov, s. 259-270.
- POTOČNÁ, E., NOWAK, K. (2008): *Dotyky Slovenského raja* (Touches of the Slovak paradise), Poprad, Region Poprad s.r.o., 136 s., ISBN 978-80-969 344-6-1
- PETRÍK, J. (2006): Slovenský raj, *Náčrt histórie a osobností Slovenského raja - Udalosti, roky, ľudia*, MACKO, Spišská Nová Ves, 256 s., ISBN 80-969 491-3-6
- PITONIAK, P., a kol. (1978): *Flóra a vegetácia CHKO Slovenský raj - Biologické práce*, Bratislava, SAV-VEDA, (6, XXIV)
- SEDLÁKOVÁ, A., MATLOVIČ, R., (2005): Demografický vývoj Prešovského kraja z hľadiska jeho regionálneho rozvoja. *Folia Geographica* 8, PU Prešov, ISSN 1336-6149, ISSN 1336-6157
- SLOBODNÍKOVÁ, O., (2009): Geografické aspekty regionálneho rozvoja (na príklade obci Bystrického podolia). UMB, Banská Bystrica, s.130, ISBN 978-80-8083-877-5
- Sezónne turistické noviny pre návštevníkov NP Slovenský raj, ročník 1, Združenie Mikroregión Slovenský raj-sever, leto 2007
- Slovenský raj 1:50 000, 2. vydanie, Harmanec, VKÚ, 1995
- Slovenský raj 1:25 000, 3. vydanie, Harmanec, VKÚ, 2007
- Slovenský raj 1:50 000, 6. vydanie, Harmanec, VKÚ, 2007
- Slovenský raj- turistická mapa, 1:25 000, BB Kart, Banská Bystrica, 2008, ISBN 978-80-891134-28-1
- Slovenská republika, Podrobný autoatlas so zemepisnou sieťou, Harmanec, VKÚ, 2004
- Turistický atlas Slovensko 1:50 000 (mapová časť), Vizovice (ČR), SHOCART, 2006, 412 listov, ISBN 80-7224-504-X
- Turistický lexikón Slovensko (textová časť), Vizovice (ČR), SHOCART, 2006, 424 listov, ISBN 80-7224-580-5
- Turistický sprievodca okres Spišská Nová Ves, MH SR, 1994
- VOZÁR, J., BEZÁK V. a kol. (1996): Geologická mapa Slovenskej republiky 1:1 000 000, 1998, MŽP SR Geologická služba SR na základe geologickej mapy Slovenska 1:500 000, Biely a kol., ISBN 80-85 314-82-7
- VRONČ, A. J. (2000): *Letanovce môj rodný kraj*, Levoča (pre Obecný úrad Letanovce), Polypress, 573 s., ISBN 80-88704-32-4
- Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, Ministerstvo hospodárstva SR, odbor cestovného ruchu, Ústav turizmu, s.r.o. (Ing. Pavol Weiss, CSc., Ing. Milana Jankovičová, Mgr. Eva Kurčová) FO ART, s.r.o. 2005

Internetové zdroje:

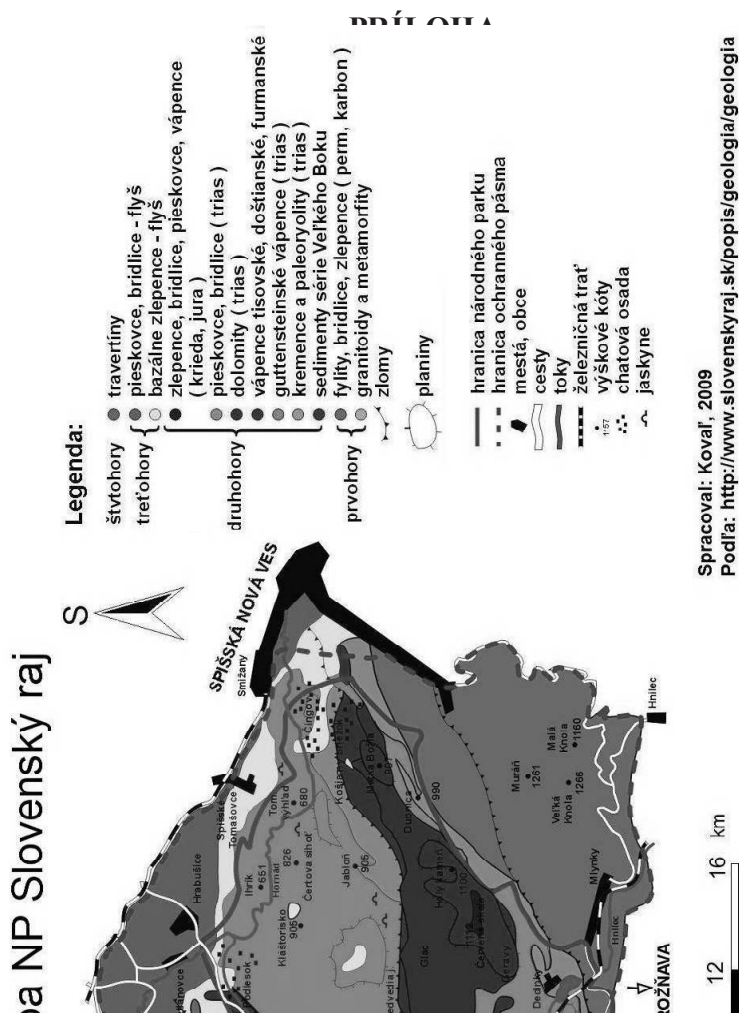
<http://www.ueos.sk/mvrr.sr/isvov/s6/nutsinfo.htm>

<http://mikroregion.slovensky-raj.sk/pages/projekty/srv-slovensky-raj-analyza.pdf>

http://www.slovenskyraj.sk/?info_sub&sub=38&eid=&PHPSESSID=5a5293716912eb-28b7a41310dffd2484

http://www.slovenskyraj.sk/?o_raji_pod&pod=29&eid=&PHPSESSID=326c02f9f7b-

d1b9a3b2c6a0051784015
http://www.slovenskyraj.sk/?o_raji_pod&pod=30&eid=&PHPSESSID=af756bc1609a-33bbf32e8e6ae4cf581
http://www.slovenskyraj.sk/?o_raji_pod&pod=30&eid=&PHPSESSID=c1b11d73e-c359602e045c2959b0974e8
http://www.slovensky-raj.sk/?o_raji_pod&pod=31&eid=&PHPSESSID=5a5293716912eb28b7a4310dfdf2484
<http://sprava.slovensky-raj.sk/?Ochrana-prirody>
http://www.slovenskyraj.sk/?o_raji_pod&pod=27&eid=&PHPSESSID=c1b11d73ec3592e045c2959b0974e8
<http://mikroregion.slovensky-raj.sk/pages/projekty/srv-slovensky-raj-analyza.pdf>
<http://www.slovenskyraj.sk/rezervacie/rezervacie.html>
http://www.spisskanovaves.eu/navstevnik/o_mestepamiatky/rimsko_katolicky_kostol/index.html#c
http://www.spisskanovaves.eu/navstevnik/o_meste/pamiatky/index.html?graphic=off%252
<http://www.slovensky-raj.sk/?objekt&oid=8&eid=&>
http://www.spisskanovaves.eu/spisska_nova_ves/kultura_a_volny_cas/index.html
http://www.spisskanovaves.eu/navstevnik/zabava_a_volny_cas/index.html
http://www.spisskanovaves.eu/navstevnik/kultura_a_volny_cas/divadlo_kontra/index.html?graphic
<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=109&cityID=526355>
<http://sprava.slovensky-raj.sk/?Stredisko-enviromentalnej-vychovy>
<http://www.spisskanovaves.eu/>
<http://www.speleoraj.sk>
<http://www.kst.sk>
<http://www.krasy-slovenska.sk/index.php?q=such%E1+bel%E1>
<http://www.slovensky-raj.sk>
http://www.slovenskyraj-info.sk/cyklo_trasy.php
<http://www.hrabusice.sk>
<http://sprievodca.turistik.sk/naucny-chodnik-slovensky-raj-juh.htm>

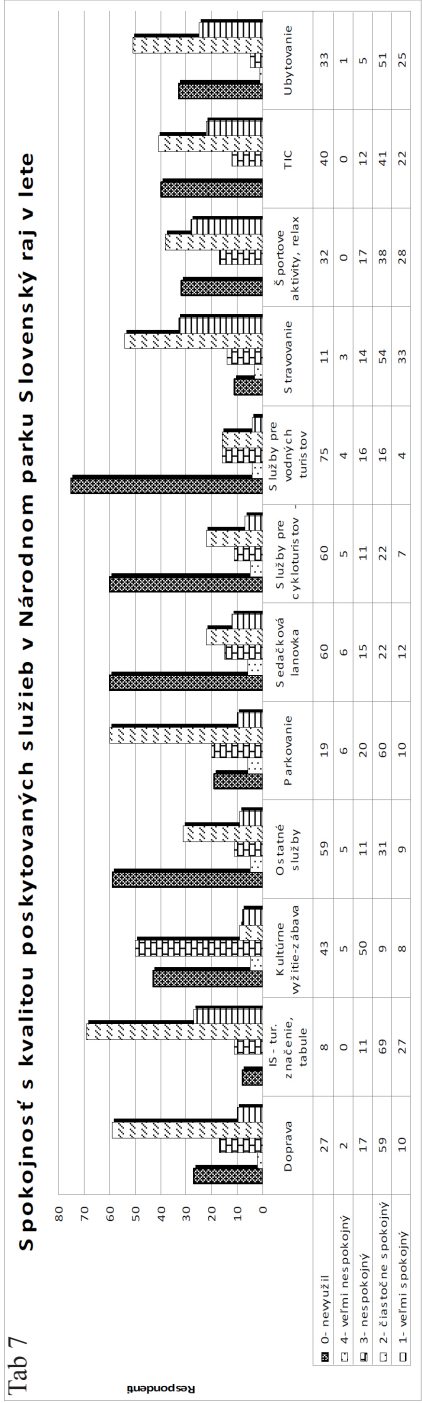

Legenda:

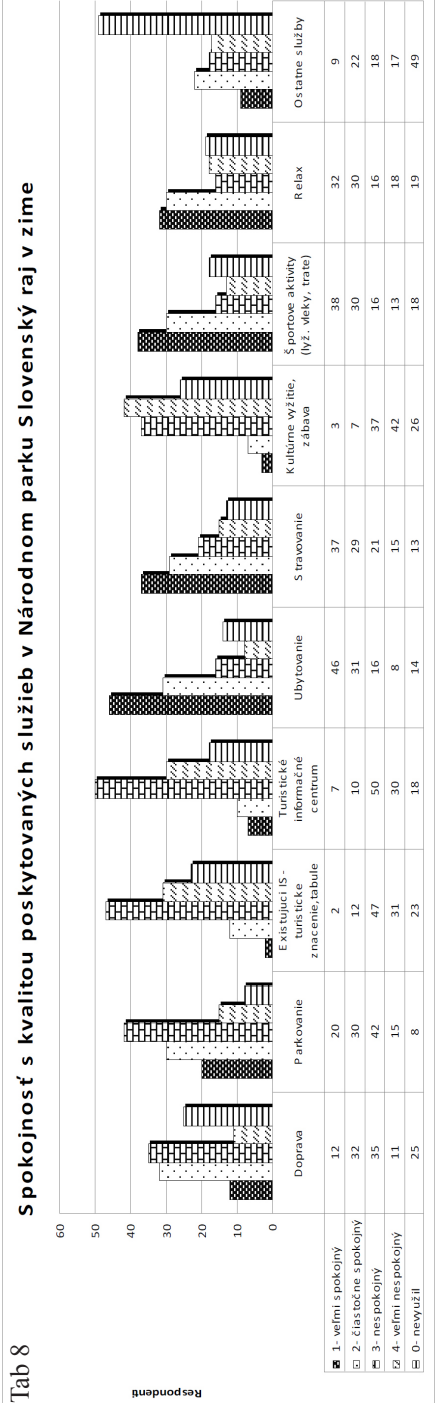
Typ ubytovacieho zariadenia:

- Bytovanie v súkromí
- Autokemping
- Apartmán
- Chalupa
- Chata
- Hotel
- Penzión
- Turistická ubytovňa
- Motorest

Hranica NP Slovenský raj
Hranica obce
Intravilán obce

Zdroj: vlastný výskum realizovaný počas letnej turistickej sezóny v roku 2008

Zdroj: vlastný výskum realizovaný počas zimnej turistickej sezóny na prelome rokov 2008 a 2009

**THE CONDITIONS OF TOURISM IN THE SLOVAK PARADISE REGION
WITH THE EMPIRICAL EXAMPLE OF THE COMPARISON
OF SATISFACTION OF VISITORS DURING THE WINTER AND SUMMER
SEASON IN ITS SOUTHERN PART**

Summary

Slovak Paradise is a rugged karst area with many ravines, canyons, narrow valleys and canyons with preserved plains, which are rich in karst forms. For its exceptional natural and aesthetic values the territory of the Slovak Paradise was in 1964, declared a protected landscape area. In 1988 it was re-classified into a national park. Slovak paradise is visited by many tourists throughout the whole year. Its territory is accessible in more than 300km of marked hiking trails. Most trails are concentrated in two significant bands in the north – south direction. A special feature of Slovak Paradise is that it has 22, 5 km long one-way lanes. The gorge passing is provided by integrated technical equipment - ladders, bridges, benches, steps, and other chains. Climate, geomorphologic conditions and existing infrastructure in the designated area creates good preconditions for the development of winter sports as a complex tourism product, which includes downhill skiing, cross country skiing, ski tours, snowboard and sledding. These tourist activities in the observed area are one of the most important and perspective items in the development area. However, it is necessary to complete the required network of services and amenities as well as respect the conditions of nature protection, since it is a national park with the highest degree of protection in its most valuable and often visited parts.

Recenzovali: Doc. PaedDr. Peter Čuka, PhD.
Doc. RNDr. Alfred Krogmann, PhD.